

Kvaka, a leti – kvakač

// Dušan Klenovšek

Topel majski popoldan se je poslavljajal, nad vodo so legale vse daljše in temnejše sence obrežnih vrb. Z usihajočo svetlobo so se umirjali tudi zvoki. Tedaj pa zamolkel »kvaaak«. Ne z gladine vode, temveč kakšnih 20 metrov nad menoj. In še enkrat. Adrenalin je preplaval telo ob novem doživetju. Trenutek osuplosti nad doživetim, nato pa realen zaključek – slišal sem kvakača (*Nycticorax nycticorax*)! Stokrat videl, a tokrat prvič slišal. In še danes, po več kot desetih letih, ga slišim, kot da je bilo včeraj.

Bralke in bralci verjetno ob napisanem »stokrat videl« najprej pomislite na tiskarskega škrate, a ni tako. Skoraj 15 let že bolj ali manj redno zahajam v vrbinske gramoznice (med Krškimi in Brežicami) in kvakač je poletna vrsta, ki med koncem aprila in avgustom redno »najde mesto« v terenski beležki. Ob zgodnjih jutranjih obhodih zalitih gramoznih jam je poleg gladine vode vedno priporočljivo z daljnogledom skrbno pregledati obrežje. Še posebno v starejših jezerih, ki so obraščena s hitro rastočimi vrbami. Negibno silhueto ene naših najmanjših čapelj namreč kaj hitro spregledaš pod bujnim baldahinom nad vodo štrlečih vej. Podobno je ob večerih, le da tedaj ugašajoča svetloba mnogokrat prehitro onemogoči opazovanje. Prek dneva so srečanja redkejša, saj iz varnega zavetja zelenih vej poletijo le v primeru, da se počutijo ogrožene. Še tedaj to storijo skoraj neslišno ter v počasnem letu poletijo nekaj deset metrov stran. Nato spet izginejo v varni zeleni barvi vrbovja. Če teh nekaj sekund slučajno ne gledaš v pravo smer, beležka ostane brez zapisa.

Prvo srečanje s kvakačem

Vsak, ki se bolj resno ukvarja z opazovanjem ptic, se razveseli novo opaženih vrst. Če gre za redke vrste, je zadovoljstvo toliko večje. Prvo srečanje z vrsto sem povsem nepričakovano doživel ob (tedaj) novi akumulaciji za HE Vrhovno. Popoldanski obisk v manjše jezerce spremenjenega iztoka Hotemeškega potoka v Savo je bil namenjen našim vodnim želvam – avtohtoni močvirski sklednici (*Emys orbicularis*) in vnesenim rdečevratkam (*Trachemys scripta*). Na nasipu, ki ločuje jezerce od akumulacije, so imeli piknik in jasno mi je bilo, da bo ornitološka beležka ostala prazna. Bolj iz navade sem kljub temu preveril brežine in vodno gladino. Na drevesu, katerega veje so segale nad gladino vode, sem zagledal kvakača! Opazil sem ga s prostim očesom! Hrup v oddaljenosti dobrih 20 metrov ga ni motil. Tako sem si ga v miru lahko ogledoval vsaj pol ure.

V naslednjih letih so postala srečanja s kvakačem dokaj redna. Nekajkrat v bližini prvega srečanja, ob glinokopnih jamah v Šentlenartu pri Brežicah, ob Krki (okoli Kostanjevice

3

na Krki), večina pa v vrbinskih gramoznicah. Predvsem v brežiški gramoznici, kjer so izkoriščeni deli ostali ojezerjeni, brežine pa prepuščene zaraščanju. Strnjen, nad vodo segajoč vrbov sestoj, bi bil lahko primeren za gnezdenje kvakača kot tudi njegov lov.

Ni izumrla gnezdilka Slovenije

Aprilska in majska srečanja bi lahko pripisovali selitvi. Za potrditev gnezdenja so potrebna opažanja v poletnih mesecih. Kljub želji, da bi enkrat le potrdil gnezditve kvakača, pa tako redke vrste nisem želel nepotrebno vznemirjati z iskanjem gnezda. Upal sem, da mi srečno naključje nekoč le »dokaže«, da je vrsta neupravičeno uvrščena med izumrle gnezdilke na Slovenskem. Ta srečni trenutek je prišel junija 2001. Odrasla ptica je poletela ob porasli brežini nekaj deset metrov stran. V trenutku pristajanja na vrbovju je iz gostega spleta vej proti njej hitel še neoperjen mladič. Lakota je premagala nagon po skrivanju. Z dolgimi nogami je spretno plezal po tankih upogibajočih se vejicah, ravnotežje je spretno lovil s zamahovanjem napol operjenih peruti. Modrovanje za hrano je bilo potešeno in oba sta se umaknila v varnejše zavetje. Seveda se njuna sreča v tem trenutku ni mogla primerjati z mojo ob prijetnem spoznanju, da kvakač ni izumrla gnezdilka pri nas.

Poletna opazovanja

Julija in avgusta je življenje kvakača drugačno. Mladiči tedaj že zapustijo gnezdo in pogosto prek celega dne negibno stojijo na brežini. Skoraj nikoli povsem skupaj. Razumljivo. Tako laže uplenijo svoje prve zalogaje in tudi verjetnost, da sami postanejo plen, je manjša. Če je bil nočni lov uspešen, se vsa družina zaradi varnosti pogosto prek dneva zadržuje na katerem izmed plavajočih debel. Takrat jih je lahko opazovati, le paziti moramo, da se jim preveč ne približamo. Tedaj jih preženemo v varno zavetje krošenj. Čeprav je kvakač kolonijaska gnezdilka, pa v vrbinskih gramoznicah navadno gnezdi po posamični pari. Leto 2003 je bilo v tem pogledu izjemno, saj je bilo v avgustovskih dnevih na plavajočih debelih opaziti do 25 mladičev, sklepam,

da trije do štirje mladiči na gnezdo. Neverjetni prizori za vrsto, ki je tedaj imela (in uradno ga še vedno ima) status izumrle gnezdilke v Sloveniji.

Kvakač v Sloveniji

Objava portreta na osebni spletni strani (<http://www2.arnes.si/~oskksavokl3/Nycticorax.htm>) je »kriva«, da sem v teh letih prejel vesti o opažanjih kvakača še od drugih. Nekaj posnetkov s podatki pa sem zabeležil tudi na različnih spletnih portalih. Večinoma je šlo za naključna opazovanja ornitologov ali ljubiteljev naravoslovne fotografije. Skromnim podatkom je v precejšnji meri krivo dejstvo, da se večina ornitoloških opazovanj opravi v času, ko kvakači počivajo. Nočni ptičji tereni pa so v veliki meri namenjeni sovam, ki navadno potekajo stran od kvakačevega življenjskega okolja. Pa vendar imamo kar nekaj opažanj z Drave in Mure, iz Bele krajine in Primorske.

Kvakač in Vrbina

Na območju vrbinskih gramoznic je prihodnost kvakača negotova. Po letu 2003 se je aktivnost ribičev povečala (čiščenje obrežne zarasti, urejanje številnih novih lovnih mest in nova steza po brežini). S tem se je možnost uspešnega gnezdenja številnih parov zmanjšala. Ribiči pa niso nič v primerjavi z načrtovanjem graditve Hidroelektrarne Brežice. Velika akumulacija bi s potopitvijo ogrozila večji del Vrbine in s tem tudi gramoznice. Za večjo sprejemljivost velikega posega med lokalnim prebivalstvom investitor načrtuje ureditev številnih športno rekreativnih in zabavišnih površin na nepotopljenem območju. Sredi njih pa celo območja za ohranjanje ptic, verjetno le vrabcev.

Gramoznice v Vrbini imajo veliko naravovarstveno vrednost ne le zaradi kvakača, saj tu gnezdi še nekatere za Posavje ali Slovenijo redke vrste. Breguljka (*Riparia riparia*), čebelar (*Merops apiaster*), vodomec (*Alcedo atthis*), tatarska žvižgavka (*Netta rufina*), čopasti ponirek (*Podiceps cristatus*) in mali deževnik (*Charadrius dubius*) tu vzrejajo nove zarode, navadno čigro (*Sterna hirundo*) pa po uničenju umetnega splava gostimo žal samo še v času selitve. Upam, da bomo ptice skupaj s kvakačem znali ohraniti v tej oazi sredi posavske ravnice. ●

1: Odrasel kvakač (*Nycticorax nycticorax*) z mladičem. Vrsta pri nas ni izumrla gnezdilka, kar je bilo potrjeno poleti 2001.

foto: Branko Brečko

2: Če je bil nočni lov uspešen, se kvakač zaradi varnosti pogosto prek dneva zadržuje na katerem izmed plavajočih debel.

foto: Branko Brečko

3: Na območju vrbinskih gramoznic je prihodnost kvakača negotova. Po letu 2003 se je aktivnost ribičev povečala, v načrtu pa je tudi graditev Hidroelektrarne Brežice.

foto: Branko Brečko